I.

voorbereiding boekwerk	naam: Zonneveld, S.K.
Zandvoort in bezettingstijd	straat: Kostverlorenstraat 112
1940- 1945	geb.datum: 29 - 5 - 1902
aangesl. organisatie:	activiteiten: hoofdcommies ter secretarie en werd gemeentesecretaris.

....

Toen mij werd verzocht enige gegevens en persoonlijke ondervindingen te willen mededelen ten behoeve van een samen te stellen boekwerk over de bezettingstijd 1940-1945 in Zandvoort, heb ik eerst enige bedenktijd gevraagd. Zulks omdat ik van die tijd - jammer genoeg - geen dagboek heb bijgehouden en het afgaan alleen op het geheugen risico zou meebrengen. Toen ik hierover verder had nagedacht, heb ik gemeend toch aan het verzoek te kunnen voldoen. Het was immers - zeker voor mij - nogal voor de hand liggend het gemeentearchief over dit tijdvak te raadplegen en dat heb ik dan - na verkregen toestemming - ook gedaan.

Ik begon met het doorlezen van de notulen van burgemeester en wethouders, zowel die van het "goede" college als die van het "foute". Het verleden begon weer voor me te herleven en toen ik ook nog andere stukken raadpleegde, vond ik onder meer het geschrift van de toenmalige gemeentesecretaris, de heer W.M.B. Bosman, getiteld: Het gemeentebestuur van Zandvoort van 10 mei 1940 tot 5 mei 1945, gedateerd maart 1955 (herdenking bevrijding 1945-1955). Ik wist van het bestaan van dit systematisch opgezette stuk uiteraard wel af en toen ik het weer doorlas dacht ik aanvankelijk: wat heb ik daaraan nog toe te voegen? maar omdat het rapport niet op alle "bijkomstigheden" kon ingaan, zal ik trachten het nog enigszins aan te vullen met voorvallen die mij nog te binnen schoten en die niet altijd in de archiefstukken waren te vinden. Het leek me praktisch bij het opschrijven van mijn ervaringen genoemde nota van de secretaris op de voet te volgen. Mijn vroegere chef begint met de periode 10 mei 1940 - 31 augustus 1941 toen de gemeenteraad nog in functie was. Hoe levendig herinner ik mij nog die 10e mei 1940! Een grote woede maakte zich van mij meester toen ik in de vroege ochtend van die dag het overtrekken van een groot aantal vliegtuigen en het geluid van mitrailleurvuur, afweergeschut en vallende bommen hoorde. Wat al lang had gedreigd was werkelijkheid geworden, ondanks het feit dat Hitler herhaaldelijk had verklaard de neutraliteit van ons land niet te zullen schenden. Later werd bekend, dat de veldtocht in het westen reeds tot in finesses was voorbereid. Je wilde het eerst eigenlijk maar nauwelijks geloven en het was maar goed, dat je toen nog niet wist dat ons land (en ook andere landen) nog vijf zware jaren voor de boeg hadden en door onvoorstelbare rampen zouden worden getroffen.

Wat hiervan ook moge zijn: allen die bij het gemeentebestuur waren betrokken gingen zo spoedig mogelijk naar hun posten en voor mij was dat het raadhuis. Burgemeester

voorbereiding boekwerk	naam: Zomeveld, S.K.
Zandvoort in bezettingstijd	straat:
1940- 1945	geb.datum:
aangesl. organisatie:	activiteiten:

....

en wethouders kwamen om 8 uur in vergadering bijeen. De
secretaris geeft over de toen genomen maatregelen een kort
verslag, waarin hij opmerkt, dat het college de toestand
koelbloedig onder de ogen zag. Dit was ook in het algemeen
het geval met het personeel en dat was maar goed ook.
Op de secretarie b.v. werd het een drukte van belang. De tele-
foon stond niet stil en allerlei mensen vroegen [T] b.v. ver-
T inlichtingen en
klaringen, dat ze elders moesten zijn om hun werk, zo goed
en kwaad als het ging, te verrichten (Schiphol o.a.). Diege-
nen onder ons, die zich de oorlogsdagen nog herinneren, weten
dat zich op velerlei gebied verwarrende toestanden voordeden,
die men moeilijk de baas kon blijven. Men denke b.v. aan de
vijfde colonne-paniek enz. Maatregelen voor opvang van eventu-
ele evacué's uit Bussum moesten worden getroffen en
wat niet al. Het was, achteraf bekeken, gelukkig niet
allemaal nodig geweest. Tengevolge van de Duitse overmacht
en ondanks de dappere tegenstand van het - overigens
L Nederlandse
slecht uitgeruste [L] leger vond de capitulatie reeds na 5 dagen
strijd plaats. Op verdere details ga ik hier verder niet in.
Men kan daarover uit allerlei lectuur kennis nemen. Vooral
uit het na de bevrijding verschenen boek van Dr. L. de Jong "
"de Bezetting". Na de overgave keerden min of meer "normale"
toestanden terug. Het werk moest doorgaan, ondanks de
neerslachtige stemming die zich [T] ~~[illegible]~~ van de meesten
T, zoals valt te begrijpen
van ons meester had gemaakt. Een neerslachtigheid die
des te groter werd, omdat de Koningin Wilhelmina en de
regering naar Engeland waren uitgeweken teneinde van
daaruit de strijd voort te zetten. Velen zagen dit als een
"vlucht," maar al spoedig werd duidelijk hoe juist dit be-
"sluit was geweest. Er werd een college van Secretarissen-
generaal, hoofden van onze departementen, ingesteld, dat
aanvankelijk het bestuur uitoefende via de Nederlandse
provinciale- en gemeentebesturen. Al spoedig stelde [T] echter
T Hitler
als "Reichskommissar für die besetzten niederländische
Gebiete" aan een zekere Dr. Seyss-Inquart, een Oostenrijker,
die op 29 mei 1940 - uitgerekend in de Ridderzaal te Den
Haag! - als zodanig werd geïnstalleerd. Hij zei bij die ge-
legenheid o.m. "wij willen dit land en zijn bevolking nóch
imperialistisch in het nauw drijven, nóch aan dit volk onze
politieke overtuiging opdringen". Sommigen waren door deze
woorden wel enigszins gerust gesteld, maar zeer velen beschouw-
den deze toezegging als het zoet gefluit van de vogelaar. Zoals
al spoedig bleek terecht! Maar genoeg hierover. Hiervoor
werd gesproken over de terugkeer van meer "normale" toestan-
den. Dat was ook op de secretarie het geval, zij het dat de
ambtenaren, behalve met de Zandvoortse burgers e.a., ook
met - overigens niet zeer welkome - Duitse bezoekers kregen te
maken. Wij beheersten de Duitse taal "natuurlijk" erg
slecht, hetgeen wel eens tot min of meer komische toestanden
leidde. Een voorbeeld ~~va~~ hiervan was het volgende. Kort na de

voorbereiding boekwerk	naam: Zonneveld S.K.
Zandvoort in bezettingstijd	straat:
1940- 1945	geb.datum:
aangesl. organisatie:	activiteiten:

.... komst de eerste bezettingstroepen kwam een Duits militair op de secretarie, die mededeelde dat hij op bevel van zijn commandant hout moest vorderen ten behoeve van het maken van paardestallen. Hout was op het raadhuis uiteraard niet beschikbaar en daarom verwees een collega hem maar naar de dienst van publieke werken. Eerst begreep hij hier niets van, maar toen hij dat wel deed weigerde hij naar p.w. te gaan. Hem was immers bevolen, dat hij naar het raadhuis moest gaan en "befehl ist befehl" niet waar? Mijn collega kreeg toen de goede gedachte hem te vragen naar zijn vorderingspapiere. Enigszins beduusd antwoordde hij dat hij die niet had (hetgeen wel was voorgeschreven). Met strenge blik naar de deur wijzend zei mijn collega [toen] op barse toon: erst Papiere! De militair was daardoor zeker geïmponeerd, sprong in de houding ~~en~~, salueerde en vertrok! We hebben hem niet meer teruggezien.

In het eerste deel van meergenoemde nota van de heer Bosman herinnert deze aan het molesteren van burgemeester van Alphen in diens woning op 24 juli 1941 door enige NSB-ers (W.A.-ers heetten ze geloof ik). Ik was daar (eigenlijk jammer!) geen getuige van, maar kan me zo goed voorstellen hoe onze - bepaald niet lichtgebouwde en sterke, burgervader, met de gemeentepolitie als bondgenoot, zich toen heeft geweerd!. De daders zijn later door de Nederlandse rechter terzake veroordeeld. De burgemeester had intussen ook niet nagelaten zich bij de Duitse autoriteiten te beklagen. Die klacht had succes.

De secretaris vervolgt zijn nota met het tijdvak 1 september 1941 - 18 november 1942. Op 1 september 1941 werd de gemeenteraad ingevolge een verordening van de rijkscommissaris naar huis gestuurd. Tengevolge hiervan had onze burgemeester het toen (theoretisch) alleen voor het zeggen, maar de heer van Alphen was er de man niet naar alleen te regeren. De wethouders Slegers en v.d. Moolen bleven als "adviseurs" in functie, maar in feite veranderde er niet veel. De vergaderingen vonden als van ouds plaats, zij het [dat] ~~de~~ burgemeester van Alphen enige dagen werd gegijzeld. Tot onze vreugde herkreeg hij echter al heel spoedig zijn vrijheid.

Terecht noemt de secretaris het jaar 1942 een rampjaar voor de gemeente Zandvoort. De Joodse gezinnen werden naar Amsterdam geëvacueerd. Het begin van een lijdensweg, die bijna alle [Joden] ~~Joodse nederlanders~~ moesten gaan. Ieder weet welke onbeschrijfelijke wreedheden aan hen zijn bedreven en toen later bleek wat er precies gebeurd was, hield je het eenvoudig niet voor mogelijk. Het was helaas echter maar al te waar! Enkele bevoorrechten - waaronder uiteraard veel aanhangers van "de nieuwe orde" - mochten blijven.

Over de door de bezetter bevolen sloop heeft de gemeentesecretaris reeds uitvoerig geschreven, zodat ik daarover niet veel meer zal zeggen. Het was een triest gezicht al die kale vlakten en het ging je aan het hart dat het oude vertrouwde dorp voor een groot deel tot een ruïne werd gemaakt.

Tot overmaat van ramp werd tot onze schrik ~~in november~~ burgemeester van Alphen in november ontslagen. Dit gebeurde eenvoudigheidshalve telefonisch! We vroegen ons af wat ons nu weer boven het hoofd zou hangen. De "foute" burgemeester van

voorbereiding boekwerk	naam: Zonneveld, S.K.
Zandvoort in bezettingstijd	straat:
1940- 1945	geb.datum:
aangesl. organisatie:	activiteiten:

....

Bloemendaal (J.W. Zigeler) was tijdens de gijzeling van de heer
van Alphen reeds aangewezen ~~tot~~ als waarnemend burgemeester
van Zandvoort. Bovendien werd met het oog op de Duitse belangen" (de algehele evacuatie en de sloop) ook nog een tweede
verbinger aangesteld. Dit was een zekere Ds. Groeneveld, een
bestuursraad". Men zou hem kunnen omschrijven als een
"Gedeputeerde- nieuwe stijl. Hij bemoeide zich in feite uitsluitend met de sloop en de evacuatie. In januari 1943 verdween hij van het toneel en nam Zigler zijn taak over. Deze
laatste vergaderde nog een tijdje met de „goede" wethouders, maar
dezen konden zich niet langer met de gang van zaken verenigen. Zij vroegen en kregen respectievelijk met ingang van 18 mei
en 9 augustus 1943 ontslag. Zij werden opgevolgd door de
heren M. Heijenbroek (een onbekende Amsterdammer, die zich
hier in april 1939 had gevestigd) en C.A.H. Zerke (een bekend
huisarts, die hier aan zijn afbouwde af woonde). Aangezien zij
NSB-er waren kregen we dus een volledig NSB-bestuur, dat
zich, zoals al spoedig bleek, in hoofdzaak bezig hield met
het ijverig opvolgen van de bevelen van de bezetter en de
behartiging van ~~de~~ zijn belangen.

Intussen was de secretarie wegens brandstofgebrek verhuisd
naar het gebouw van de dienst van publieke werken; de
arbeidstijden - ook bij andere diensten - werden drastisch beperkt.
De verhouding tussen de burgemeester en de wethouders en
ondergetekende, die als waarnemend secretaris hun vergaderingen nagal eens heeft bijgewoond, was ronduit slecht. De
discussies (meestal over de politiek, want anders viel er niet
veel te praten) waren niet van de lucht. Vooral met de heer
Zigeler (op de secretarie noemden we hem „Zielige") kon ik
het slecht vinden. Herhaaldelijk heeft hij mij met ontslag en
evacuatie bedreigd, omdat ik zi niet het minste blijk gaf
de „nieuwe tijd" te begrijpen. Mijn antwoord is steeds geweest,
dat, als hij meende mij niet te kunnen handhaven, hij me
maar moest ontslaan. Ik voegde daaraan wel toe, dat ik tegen
een eventueel ontslag in beroep zou gaan bij het Ambtenarengerecht. Ik wist n.l. dat een Bloemendaalse ambtenaar die
ontslagen was met een dergelijk beroep ~~had gewonnen~~ succes had
geboekt. Zulks uiteraard tot grote woede van Zigeler.
Het zou te ver voeren elk meningsverschil te vermelden.
Het is echter misschien wel aardig één voorval te memoreren, dat min of meer ~~komische~~ grappige gevolgen had.

T hier

Wat was n.l. het geval? Door een noodlottige vergissing
~~op~~ kwamen bij een geallieerde bomaanval op Rotterdam
een aantal ~~inwo~~ burgers om het leven en werd niet-bedoelde
schade aangericht. De Duitsers die op dit punt nu ook niet
bepaald schone handen hadden, ~~alsmede~~ hun Nederlandse
medestanders riepen natuurlijk het hardst ach en wee en buitten
deze ramp uit ten behoeve van de propaganda. Onder leiding
van de opgerichte Nederlandse Volksdienst", waarin al het sociale
werk geconcentreerd moest worden en die onder leiding stond van
N.S.B.ers, werden in de gemeenten ~~neutrale~~ " inzamelingscomité's
ingesteld, waarin ook niet-NSB.ers werden opgenomen. Deed men
het anders dan verwachtte men niet veel van de opbrengst en
dat was natuurlijk goed bekeken. In Bloemendaal kwam ook een

voorbereiding boekwerk	naam: Zonneveld, S.K.
Zandvoort in bezettingstijd	straat:
1940- 1945	geb.datum:
aangesl. organisatie:	activiteiten:

....

dergelijk comité tot stand, waarvan een ambtenaar ter secretarie (~~Zeelingen en goed vaderlander~~) door toedoen van de burgemeester secretaris werd. Zigeler wilde dit voorbeeld in Zandvoort volgen en vroeg mij secretaris te worden. Ik weigerde echter pertinent, omdat ik van oordeel was dat de collecte in het politieke vlak werd getrokken en tot een propagandastunt werd gemaakt. Zigeler was woedend en voegde mij toe, dat ik er naast was en wederom blijk gaf de "nieuwe tijd" niet te verstaan. Ik zou er wel meer van horen," maar hij zei alvast dat ik totaal ongeschikt voor mijn functie was. Na vrij lange tijd liet hij me bij zich komen en deelde ~~hij~~ me mede, dat hij ernstig had overwogen mij als waarnemend secretaris te ontheffen. Derhalve niet als hoofdcommies ter secretarie. Hij had echter besloten dat hij daartoe niet zou overgaan, omdat hij me het salaris als waarnemer van de secretaris in deze moeilijke tijd niet wilde ontnemen! Dit scheen op het eerste gezicht een nobele daad, maar ik moest hem - overigens tot mijn genoegen - ~~me~~ mededelen dat ik als waarnemend secretaris geen cent extra ontving. Deze functie vervulde ik ambtshalve en behoorde tot mijn taak. Ik zie nog het beteuterde gezicht van mijn hoogste chef voor mij en verliet, zeer voldaan om de gevolgen van zijn misrekening, zijn kamer. Ik heb er nooit meer iets van gehoord en ben tot ~~de~~ het einde van de bezetting in functie gebleven.
Op de persoonlijke eigenschappen van de burgemeester en de wethouders en hun houding ~~tegenover~~ als Duitsgezind bestuurder kom ik nog terug.
Op blz. 4 van zijn nota vermeldt de heer Bosman het een en ander over de voedselvoorziening in Zandvoort tijdens de oorlogsjaren. Dit onderwerp komt men ook vaak in de notulen van burg. en wethouders tegen. Bovendien komt de heer Bosman in zijn bijdrage voor dit boekwerk er ~~herhaalde~~ uitgebreid op terug. Deze bijdrage is vergezeld van een soort dagboek over de barre "aardappeltocht" naar Friesland en Groningen met het schip "de Henja". Deze tocht eindigde gelukkig met een succes. Welk een opluchting was het voor alle ingezetenen toen het schip begin April 1945 in Spaarndam ~~was~~ werd afgemeerd. Over het vervoer en de distributie wordt de lezer uitvoerig ingelicht in de bijdrage van de heer Bosman. Het is onnodig daaraan nog iets toe te voegen, maar iets moet me toch nog wel van het hart. De secretaris schrijft bescheiden, dat het „Zandvoortse gemeentebestuur in de laatste oorlogsjaren" betrekkelijk veel heeft gedaan voor de voedselvoorziening. Het lijkt me echter goed te vermelden dat het naar mijn stellige overtuiging het de secretaris was, die hierachter de drijvende kracht was.
Over dit onderwerp moet als aardige bijzonderheid nog wel ~~nog~~ even worden aangestipt, dat sommige ambtenaren en en leden van het gemeentebestuur de heren Molenaar en Spelsma geld hadden meegegeven om te trachten daarvoor in het Noorden zo mogelijk levensmiddelen te kopen voor henzelf. Dit is gedeeltelijk gelukt. Men tracht een bescheiden

voorbereiding boekwerk	naam: Zonneveld, Sk.
Zandvoort in bezettingstijd	straat:
1940- 1945	geb.datum:
aangesl. organisatie:	activiteiten:

VI

....

hoeveelheid mee en ik weet nog heel goed hoe moeilijk de verdeling van de tarwe, rogge, olie enz. ~~was~~ is geweest. Eigenlijk behoort het hier „zwarte handel" maar de nood was zó hoog gestegen dat óók de aanhangers van de nieuwe tijd" ~~eraan~~ (waaronder nota bene leden van het gemeentebestuur!) eraan hebben meegedaan! Ook hier bleek weer, dat honger een scherp zwaard is!

In het begin van deze bijdrage had ik het reeds over de notulen van burgemeester en wethouders tijdens de bezettingstijd. Het is voor sommige lezers interessant daarover nog iets te vernemen. Hierna volgen enige uittreksels ~~voor~~ over die verband houden met de tijdomstandigheden:

1940

1940.

28 mei. Met ingang van 1 juni 1940 wordt een deel van het personeel der gemeentelijke zee- en zonnebadinrichting „Zuiderbad" in dienst genomen.
(Deze mooie inrichting is later door de bezetter afgebroken).

4 juni. De raad zal worden voorgesteld een krediet van f. 5000.- te verlenen voor de bestrijding van uitgaven, verband houdende met de buitengewone omstandigheden.

11 juni. Aan degenen die vorderingen hebben wegens leveringen aan- en inkwartiering van Duitse militairen zal een voorschot worden ~~gegeven~~ van 100 % over de eerste f. 25.- van elke vordering en 50 % van het meerdere.

25 juni 1. De leerlingen van de openbare scholen krijgen op de a.s. verjaardag van prins Bernhard vrijaf.
(Velen zullen zich nog herinneren, dat van die verjaardag in den lande een grote demonstratie is gemaakt tot grote woede ~~van uitbesteed~~ van de Duitsers en hun handlangers).

2. De vergoeding voor volledig pension, verschaft aan Duitse militairen wordt voorlopig vastgesteld op f 2.- per persoon.

1 oktober. In verband met de benzineschaarste wordt het huisvuil éénmaal per week opgehaald.

6 november In verband met werkzaamheden t.b.v. de inkwartiering van- en levering aan de „Wehrmacht" wordt benoemd de heer J.N. Sluyter te Heemstede.
(De heer Sluyter was luitenant ter zee bij de Nederlandse marine en heeft in zijn functie als ambassadeur bij de Duitse instanties heel goed werk voor de gemeente gedaan).

27 november. Tot de hoofden van dienst zal een aanschrijving worden gericht, waarin het gemeentepersoneel wordt verboden tijdens de diensturen en bij zijn aanwezigheid in dienstlokalen buiten de diensturen, te spreken of uitlatingen te doen omtrent onderwerpen van politieke aard.

1941

1941.

9 januari De instelling voor maatschappelijk hulpbetoon wordt gemachtigd tot het verstrekken van wintervoeding aan hulpbehoevenden.

14 januari. De raad zal een krediet van f. 10.000.- worden gevraagd t.b.v. het opslaan van stapelgroenten door de gemeente Haarlem.

21 mei. Op bevel van de bezetter worden twee aanplakborden geplaatst voor het aanplakken van politieke propaganda biljetten.

voorbereiding boekwerk	naam: Zonneveld, S.K.-
Zandvoort in bezettingstijd	straat:
1940- 1945	geb.datum:
aangesl. organisatie:	activiteiten:

.... Aan de schooljeugd zullen vitaminetabletten worden verstrekt.

18 juni Aan R.J. v. Deursen wordt vergunning verleend tot het exploiteren van een lokaal middel van vervoer in de gemeente. (v.D. was exploitant van het Noorderbad en een fervent N.S.B.-er)

29 juli Wethouder v.d. Moolen spreekt zijn verheugenis uit over het feit dat het college voltallig kan vergaderen. De burgemeester is n.l. iets overkomen (bedoeld is het molesteren van de burg. in diens huis, waarover reeds is gesproken), waarvan de gevolgen ernstiger hadden kunnen zijn. Ook wethouder Slegers is door het oog van een naald "gekropen", doordat een bominslag in de buurt van diens woning zonder ernstige gevolgen is gebleven. (De bommen zijn n.l. niet ontploft). Spr. hoopt dat ook verder prettig mag worden samengewerkt en biedt zijn gelukwensen aan met de goede afloop der gebeurtenissen. De Voorzitter en weth. Slegers danken weth. v.d. Moolen voor zijn ~~goede wensen~~ woorden.

2 sept. Burgemeester van Alphen leidt de eerste vergadering, waarin alleen hij de besluiten neemt in overeenstemming met de wethouders. (Later heette dit „overeenkomstig het advies van de wethouders)

21 okt. Tijdelijk Benoemd worden een hoofd ~~van~~ en een onderwijzeres voor een nog te openen aparte school voor Joodse leerlingen.

28 okt. Aangekocht wordt een anthraciet-gasgenerator voor f.2200.-

4 nov. Aangeschaft zullen worden leermiddelen voor de Joodse school (Dr. Joh. Mezgerstraat no. 84).

~~1942~~

1942

26 febr. De straatnamen „Wilhelminaweg" en „Julianaweg" worden gewijzigd resp. in „van Haemstedeweg" en „Mendesweg". (De namen van de levende leden van het Oranjehuis moesten zoveel mogelijk „verdwijnen").

24 maart. Ten behoeve van het onderwijs in het Duits (verplicht gesteld!) zullen de benodigde boeken worden aangeschaft.

21 juli Voor kennisgeving wordt aangenomen een brief van de commissaris der provincie van 14 juli, waarin wordt medegedeeld dat de burgemeester van Bloemendaal (J.W. Zigeler) is aangewezen tot waarnemend burgemeester van Zandvoort.

12 aug. Een verzoek om een bijdrage voor de Nationale Jeugdstorm wordt afgewezen.

~~1943~~

1943

16 febr. De heer Zigeler treedt voor het eerst als voorzitter op en neemt besluiten, na overleg met ~~de~~ wethouder Slegers. Weth. v.d. Moolen had intussen ontslag gevraagd en gekregen en dhr. ~~weth.~~ Hijenbroek, ~~als nieuwbenoemde (N.S.B.) de „graagdrager"~~. (Laatstgenoemde was toen nog geen wethouder)

30 maart Er zal een noodinstallatie worden gebouwd ter vervanging van de watertoren, welke ~~die~~ zal worden gesloopt.

6 april De gemeentelijke dienst voor sociale zaken zal ~~te laten~~ nagaan welke kinderen in aanmerking komen om door de Nederlandse Volksdienst te worden uitgezonden naar Duitsland.

14 april Uit het magazijn van de gem. instelling voor maatschappelijk hulpbetoon worden gratis en zonder inlevering van textielpunten ter beschikking te gesteld van de N.V.D. 9 jongenspakjes ten behoeve van de slachtof-

voorbereiding boekwerk	naam: Zonneveld, J.H.
Zandvoort in bezettingstijd	straat:
1940- 1945	geb.datum:
aangesl. organisatie:	activiteiten:

....

van de ramp te Rotterdam (bombardement, waarover later meer).

27 april Tot de winkeliers een aanschrijving te richten, dat geen bevoorrechting van personen mag plaats vinden bij de verkoop van hun artikelen. Anders zullen strenge maatregelen worden genomen.

4 mei: 1. Een onderzoek zal worden ingesteld naar het gebruik van geschiedenisboeken op de openbare scholen; zullen
2. De gemeentelijke onderwijsinrichtingen te sluiten op 11 mei a.s. ter gelegenheid van de verjaardag van de leider der N.S.B. Mussert.

11 mei In overleg met de N.V.D aan een twintigtal behoeftige Zandvoortse gezinnen een partij brandhout ter beschikking te stellen, afkomstig van de sloop.

18 mei Hijenbroek wordt benoemd tot wethouder en legt de nodige eden af.

25 mei De burgemeester brengt verslag uit over hetgeen door hem is verricht om de dreigende sloop van de Boulevards te voorkomen. Spr. had reeds in april de aandacht van de Commissaris der provincie gevestigd op de steeds verdergaande sloop. Op 19 mei heeft hij dit ook schriftelijk gedaan bij de "Beauftragte" der provincie en de Ortskommandant. De autoriteiten hebben zoveel mogelijk medewerking toegezegd.

8 juni School C per 1 juli 1943 op te heffen en het personeel eervol ontslag te verlenen.

3 aug. 1. Ingevolge ontvangen opdracht van de geestelijke politiepresident een verbod uit te vaardigen voor vrouwelijke personen beneden 20 jaar om zich gedurende de avond en de nacht buiten op te houden.
2. Op diens verzoek wordt wethouder Slegers eervol ontslagen. De burgemeester spreekt dhr. Slegers in waarderende woorden toe.

10 aug. Als opvolger van wethouder Slegers legt dhr. C.A.H. Gerke de voorgeschreven eden af. Gerke was huisarts in Zandvoort en kreeg de "portefeuille" voor sociale zaken, gezondheidszorg en onderwijs toegewezen.

1944

3 feb. 1. Aan de hier gevestigde groentehandelaren de verplichting op te leggen ten raadhuize regelmatig opgaaf te doen van de door hen ingekochte groenten. Deze opgaven zullen openbaar worden bekend gemaakt met vermelding van het aantal personen waaruit de klantenkring van elke handelaar bestaat.
2. De hoofden der scholen te verzoeken de kinderen binnen te houden als het afweergeschut in de omgeving in werking treedt.

19 okt. Op 23 oktober zal de centrale keuken in bedrijf worden gesteld. Er wordt een krediet van f. 5000.- beschikbaar gesteld voor de inrichting en de aankoop van levensmiddelen.

16 nov. De door de gemeente ontvangen / geteelde tabaksbladeren onder het gemeentepersoneel te verdelen. Elk hoofd van dienst voor zijn personeel

voorbereiding boekwerk	naam: Zonneveld, S.K.
Zandvoort in bezettingstijd	straat:
1940- 1945	geb.datum:
aangesl. organisatie:	activiteiten:

....

een gedeelte.

23 november. De vrijwillige beperking van het waterverbruik blijkt een succes te zijn. Het dagelijkse verbruik is teruggelopen van 300 m³ tot 120 m³

7 december. Aan de gezinnen van diegenen, die naar Duitsland zijn weggevoerd desgevraagd een voorschot van f.40.- per week te verlenen op het door het arbeidsbureau uit te keren loon.

1945

11 januari De directeur van sociale zaken op te dragen na te gaan in hoeverre pulp van bieten(!) in de centrale keuken kan worden gebruikt.

18 januari 1. De door de gemeente gekochte suikerbieten zullen aan de bevolking worden verkocht à 15 cent per kg.
2. van gemeentewege aardappelen aan de bevolking te verkopen à 14 cent per kg. Verkoop naar gezinsgrootte.

25 januari De directeur van sociale zaken op te dragen een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid van aankoop van tulpenbollen als voedsel.

1 februari. 1. Wegens brandstofgebrek het douchebad met ingang van 1 febr. te sluiten, óók voor de burgers.
2. De burgemeester memoreert dat het Georgiërs-bataljon [krijgsgevangen genomen door de Duitsers en] (later bekend van de opstand op Texel) is vertrokken. De manschappen hebben op grote schaal diefstal gepleegd en probeerden de opbrengst om te zetten in goud en zilver. Voor een gouden horloge boden zij f.1000.- à f.2000.-
3. Het restant van de door de gemeente geteelde rogge zal onder de bevolking worden verdeeld.

15 maart De directeur der bedrijven deelt mede, dat de kolenpositie uiterst precair is en dat gerekend moet worden ~~met~~ op stopzetting van de stroomlevering. Z.i. moet d.m.v. aanplakbiljetten de bevolking worden gewezen op de noodzaak van beperking van het waterverbruik. Dit verbruik is nu ± 200 m³ per dag, omdat verschillende weermachtsonderdelen zijn vertrokken.

5 april Er komen veel klachten binnen over het eten uit de centrale keuken. De noodrantsoenen taai-taai, welke zich op in het raadhuis bevinden, wegens herhaaldelijke diefstal over te brengen naar de zolder van het gebouw van publ. werken. Ze zullen voorlopig nog worden bewaard en alleen als de nood dringt (alsof die er nog niet was!) de voorraad aan te spreken. Weth. Hijenbrok zal toezicht houden.
De directeur der bedrijven deelt mede, dat 's middags de stroom zal worden afgesloten. Het dieselaggregaat zal dan in werking komen. Blijft men zuinig, dan zal de watervoorziening nog enige maanden ~~zijn~~ verzekerd zijn. Er moet strenge controle ~~op~~ worden gehouden en de closetreser-

voorbereiding boekwerk	naam: Lormeveld, S.K.
Zandvoort in bezettingstijd	straat:
1940- 1945	geb.datum:
aangesl. organisatie:	activiteiten:

....

virs moeten worden verzegeld.

19 april
1. De waterverbruikers te waarschuwen hun verbruik binnen een week tot het toegestane ~~waterverbruik~~ maximum (25 liter per persoon en per dag) terug te brengen. Gebeurt dit niet dan volgt afsluiting van ~~het~~ de aansluiting.
2. Weth. Heijenbroek deelt mede, dat ± 22000 kg. aardappelen uit de "Henja" (zie verslag de bijdrage van dhr. Bosman in dit boek) door diefstal zijn "verloren gegaan". Dit is waarschijnlijk te Amsterdam en in Spaarndam gebeurd.
3. Deelnemers aan de centrale keuken worden alleen toegelaten als zij per portie 1 kg. aardappelen inleveren. De keuken wordt niet meer door Haarlem bevoorraad.
4. De burgemeester spreekt zich uit vóór de verkoop van de noodvoorraad taai-taai en melkpoeder aan de ingezetenen. Spr. zegt, dat in Spaarndam "vrijwel" geen aardappelen meer zijn ontvreemd.

3 mei (laatste vergadering van het "fout" college).
In verband met de noodtoestand van de bevolking zal de taai-taai aan de ~~bevolking~~ burgers worden verkocht. Per persoon worden 5 koeken à 10 cent per stuk beschikbaar gesteld. De verkoop zal door de gemeente geschieden, niet door de winkeliers.

5 mei (eerste vergadering van het "oude" college).
De bevrijding is daar! Voor het verslag van deze vergadering moge ik verwijzen naar de nota van de secretaris van 30 maart 1955 (blz 6 en 7)

Tijdens het opschrijven van deze herinneringen komt mij nog zóveel in gedachten, dat het ~~niet~~ haast niet doenlijk is ze alle te vermelden. Dat zou ~~ik~~ teveel ruimte vragen.

Look

Een paar voorvallen verdienen m.i. nog wel vermelding en wel de "kabelwacht" en het "zoengeld".
De Duitsers beweerden, dat achter de Dr. Gerkestraat (genoemd naar de vader van wethouder Gerke, die hier heel lang huisarts was) een kabel van de weermacht was vernield (begin januari 1942). Bij wijze van straf moesten talrijke ingezetenen op verschillende ~~te~~ plaatsen op wacht" staan. Schrijver dezes (die nooit heeft geweten waar die kabel lag) behoorde ook tot de uitverkorenen" en het is misschien aardig te weten aan welke voorschriften de wachtposten moesten voldoen. Een exemplaar daarvan gaat hierbij. De winter was toen erg streng en het was geen pretje in de felle koude te ijsberen".
Dit was echter nog niet genoeg. Aan de gemeente werd een "zoengeld" van f 20.000.- opgelegd, te verhalen op de burgerij. N.S.B.-ers behoefden – uiteraard – niet te betalen. Dit moest in ~~een~~ de desbetreffende verordening worden vastgelegd, maar hoe kon het gemeentebestuur weten wie lid van de N.S.B. waren? Aan allerlei N.S.B.-instanties werd opgaaf van hun namen gevraagd, maar dit werd pertinent geweigerd. Goede raad was duur, ware het niet dat onze vindingrijke gemeentesecretaris vond de oplossing. Gepubliceerd zou worden, dat men desgewenst ter secretarie een verklaring kon tekenen, dat men tot de N.S.B. behoorde. Gebeurde dit, dan werd men niet aangeslagen. Verder achtte de secretaris het nuttig de verklaring in tweevoud te laten tekenen. Het nut van deze "vondst" bleek inderdaad bij de bevrijding. Wij konden toen de betrokken instanties de duplicaten

voorbereiding boekwerk	naam: Zonneveld, S.K.
Zandvoort in bezettingstijd	straat:
1940- 1945	geb.datum:
aangesl. organisatie:	activiteiten:

....

overhandigen. Het was toen niet moeilijk tot arrestatie over te gaan en protesten hielpen niet, want het was nu te laat de verklaring te herroepen.

Er waren ook enige verdachten" ter secretarie verschenen, die eerst het kohier gingen inzien. Viel de aanslag mee, dan achtten ze het beter ~~[illegible]~~ te betalen. Wellicht dachten ze op die manier later aan vervolging te ontkomen, maar die „list" ~~ging~~ is niet gelukt.

Aan het slot van dit — allerminst volledige — ~~ont~~verslag nog iets over de persoonlijkheid van de „foute" bestuurders en hun houding tegenover de bezetter en de burgerij.

In de bijdrage van de heer Bosman voor dit boekwerk verklaart deze, dat hem geen geval bekend is waarin 1 burgemeester Zigeler of de wethouders Hijenbroek en Gerke inwoners van Zandvoort in gevaar zouden zijn gekomen. T Ik kan dat, geloof ik, wel beamen, maar te bewijzen valt het uiteraard niet.

Zigeler — ~~geen~~ ~~[illegible]~~ sterke persoonlijkheid ~~was~~ — was aanvankelijk „sympathiserend" lid van de NSB. Later moesten de sympathisanten of lid worden of bedanken. Zigeler heeft de zaak maar gelaten zoals die was. Ik meen zeker te weten dat hij nimmer lid is geworden, maar dat was blijkbaar geen bezwaar om hem tot de bevrijding als burgemeester te handhaven. Inderdaad hield hij zich min of meer op de vlakte en het spreekwoord „zoals de wind waait, zo waait ~~zijn~~ mijn jasje" was, vooral in het laatst van de bezetting, wel op hem van toepassing. In het zicht van de bevrijding werd hij steeds meer opportunist. Een enkel voorbeeld moge dit aantonen. Velen zullen zich nog de arrestatie herinneren van een groot aantal mannelijke ingezetenen in het laatst van 1944. Zij werden bijeengebracht in het toenmalige gebouw „Monopole" aan het Stationsplein. Onder hen waren ook ambtenaren en daarom meende ik goed te doen Zigeler te vragen moeite te doen om hen vrij te krijgen. Z. verbleef in zijn huis te Bloemendaal — (hij verscheen steeds minder vaak in Zandvoort en liet de zaken aan zijn vervanger Hijenbroek over) en antwoordde, dat hij niet kon komen. Bovendien vertrouwde hij me toe, dat ~~de~~ z.i. de Duitsers het „volkerenrecht" steeds meer schonden en daar was hij het niet mee „eens"! Hij adviseerde mij daarom Hijenbroek op de hoogte te stellen en hem te vragen naar „Monopole" te gaan. Dat deed ik, maar H. ging niet. Toen ik Zigeler ~~had~~ dit had medegedeeld en liet doorschemeren dat ik zelf zou gaan, waarschuwde hij me dat niet te doen, omdat hij meende dat ik dan ook gevaar zou lopen. De tijden waren dus wel veranderd. Ik ben echter toch gegaan, maar zonder enig resultaat te boeken natuurlijk.

Hijenbroek was een wat vreemde en onberekenbare figuur, die zich in April 1939 in Zandvoort had gevestigd. Hij was wel een consequent N.S.B.-er en heeft ~~ook steeds~~ tot het einde toe het NSB-speldje gedragen. Hoewel ik in het begin de degen vaak met hem heb gekruisd, konden we het later beter met elkaar vinden. Soms vroeg hij me zelfs om advies hoe in een bepaald geval te handelen — hij had uiteraard niet de minste bestuurservaring — en hij volgde mijn advies soms nog op ook! ~~Als~~ Een voorbeeld ~~[illegible]~~ hiervan was een voorval m.b.t. de verkoop van aardappelen door de gemeente. Hijenbroek wilde een achtage-

1 door toedoen van

T. De heer B. licht dit met enige voorbeelden toe.

voorbereiding boekwerk	naam: Zonneveld, S.K.
Zandvoort in bezettingstijd	straat:
1940- 1945	geb.datum:
aangesl. organisatie:	activiteiten:

.... bleven gezin van een stakende spoorwegman geen aardappelen verstrekken en hij vroeg mij of dat een juist standpunt vond. Natuurlijk antwoordde ik ontkennend. Ik betoogde nl. dat dit vrij grote gezin niet verantwoordelijk kon worden gesteld voor 1 het gezinshoofd en dat zij ~~leden~~ ook honger leden. Het gezin kreeg aardappelen.

1 de daden van

Met weth. Gerke had ik alleen enig contact in de vergaderingen van b. en w. ~~als~~ wanneer ik die als waarnemend secretaris bijwoonde. Ik heb nooit begrepen hoe een gestudeerd man van zijn kaliber de zaak van de vijand zó behartigde als hij soms deed. Hij was, evenals trouwens Heijenbroek, wel zeer „Deutschfreundlich" F Zoals uit de door mij aangehaalde notulen ook blijkt, dreigde in het laatst van de hongerwinter distributie van drinkwater, omdat de stroom was uitgevallen en het Dieselaggregaat in werking moest worden gesteld. Dat kostte olie? en daaraan hadden de Duitsers grote behoefte aan! Gerke T wilde tot afsluiting van de watertoevoer Q overgaan en slechts op een paar centrale punten gelegenheid geven tot het aftappen van water. Voor velen zou dit zeer moeilijk zijn en daarom werd door middel van strooibiljetten e.d. opgeroepen zéér zuinig met het water te zijn, omdat anders de ~~zaa~~ door Gerke voorgestane maatregel zou worden ~~genomen~~ doorgevoerd. Laatstgenoemde voelde niets voor bedoelde propaganda voor het beperken van het watergebruik. "Ze" zullen zich er toch niets van aantrekken" was hij van mening. Hij kreeg ongelijk. In het algemeen was de vrijwillige beperking een succes.

F en in het geheel niet „gematigd". Zoals een plaatselijk blad hem eens heeft genoemd.

T (nb. wethouder van volksgezondheid)

Q in de huizen

De verleiding is groot nog méér herinneringen aan deze turbulente tijd op te halen, maar ik meen met het voorstaande te mogen volstaan, ~~in het vertrouwen~~ uitgaande van de veronderstelling, dat uit bijdragen van anderen nog veel naar voren zal komen, dat waard is niet aan de vergetelheid te worden ontrukt.

Zandvoort, maart 1976.

Zonneveld